

“บิณฑบาต”

vs 托鉢 (takuhatsu)

อาภาพร นาสราย
ผู้เชี่ยวชาญภาษาไทย

ภาพจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ในขณะที่ผู้เขียน เขียนต้นฉบับ “สนุกกับภาษา” อยู่ในขณะนี้ เป็นช่วงวันสำคัญทางพุทธศาสนาพอดี จึงถือโอกาสกล่าวถึงคำศัพท์เกี่ยวกับพุทธศาสนากันสักหน่อย ในฉบับนี้จะมากล่าวถึงคำในภาษาไทย 2 คำ ที่คนไทยมักสะกดกันผิด นั่นก็คือ คำว่า “บิณฑบาต” และ “ตักบาตร” คำสองคำนี้ แลดูคล้ายคลึงกันทั้งในด้านความหมายและการสะกด อย่างไรก็ตามแต่นักเรียนภาษาไทยชาวต่างชาติเลย พวกเขาชาวไทยเองก็สะกดผิดกันบ่อยๆ เราจะมาพิจารณาความหมายของทั้งสองคำนี้ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับคำศัพท์ในภาษาญี่ปุ่นกัน ก่อนอื่นมาดูความหมายของทั้งสองคำนี้ก่อน

บิณฑบาต: เป็นภาษาบาลี มาจากคำว่า **บิณฑ** + **บาต** แปลว่า “การตกลงแห่งก้อนข้าว” หรือหมายถึงกิจวัตรที่พระภิกษุสามเณรรับของที่เขานำมาใส่บาตร โดยปริยาย หมายถึง กิจวัตรที่พระภิกษุสามเณรขอ หรือขอร้อง เช่น เรื่องนี้ขอบิณฑบาตให้เลิกแล้วต่อกัน นอกจากนี้ยังใช้เป็นคำนามแปลว่า อาหาร (ใช้แก่พระภิกษุสามเณร) เช่น รับบิณฑบาต”

ดักบาตร: “ก. เอาของใส่บาตรพระ”

ที่มา: “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525” อักษรเจริญทัศน์

จะเห็นได้ว่า “บิณฑบาต” สะกดด้วย “ต” เป็นอากัปกิริยาของพระภิกษุสามเณร ส่วน “ดักบาตร” สะกดด้วย “ตร” เป็นอากัปกิริยาของพุทธศาสนิกชนอย่างเราๆ ท่านๆ

ในภาษาญี่ปุ่นเองก็มีคำศัพท์ที่ตรงกับคำว่า “บิณฑบาต” ในภาษาไทย แต่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมักจะสับสนและใช้ผิดกันอยู่เรื่อยๆ เพราะคิดว่าคำนี้แปลว่าใส่ หรือดักบาตร นั่นก็คือ คำว่า “托鉢”(takuhatsu) ซึ่งอันที่จริงแล้วแปลว่า 僧がはちを持って家ごとに米・銭の布施を受けて歩くこと。ที่มา: 『日本語大辞典』講談社1989 (“Nihongo Daijiten”Kodansha) หรือแปลเป็นไทยได้ว่า การที่พระภิกษุสงฆ์ ถูมบาตรและออกเดินไปตามบ้านเรือนเพื่อรับอาหาร หรือเงินทำบุญ ซึ่งตรงกับภาษาไทยคือ “การบิณฑบาต” นั่นเอง ทำเป็นกริยาโดยเติมする (suru) เข้าไป กลายเป็น 托鉢する (takuhatsu suru) ซึ่งผู้ที่กระทำกริยาก็คือพระภิกษุสงฆ์ ดังประโยค 「毎朝僧侶が市中を托鉢する。」 (maiasa souryo ga shichuu wo takuhatsu suru) แปลว่าทุกเช้าพระสงฆ์ออกบิณฑบาตไปในเมือง ส่วนพระภิกษุสงฆ์ที่เดินบิณฑบาตนั้นเรียกว่า “托鉢僧” (takuhatsu sou) บาตรของพระเรียกว่า “托鉢の鉢” (takuhatsu no hachi) หรือ “托鉢の碗” (takuhatsu no wan) การออกบิณฑบาตของพระญี่ปุ่นนั้นต่างจากของไทยอย่างเห็นได้ชัด โดยจะไม่มีกรรมาบิณฑบาตรับอาหารในตอนเช้าเช่นของไทย แต่จะยื่นรับบริจาคปัจจัย (เงินทำบุญ) ตามวัด สถานี่ หรือสถานี่ที่มีคน

พลุกพล่านต่างๆ เนื่องจากในประเทศญี่ปุ่นได้สืบทอดพุทธศาสนานิกายมหายานมาจากจีนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งภาษาญี่ปุ่นจะเรียกว่า “大乘仏教” (dajoubukkyou) ส่วนไทยเรานั้นเป็นหินยาน หรือเรียกว่า “小乗仏教” (shoujou bukkyou) แต่วิธีการเรียกเช่นนี้เป็นการเรียกแบบมีอคติจากฝ่ายมหายาน เนื่องจากมหายานมองว่าตัวเองเป็นยานพาหนะใหญ่ (大乘dajou) ที่จะพาผู้คนจำนวนมากพันทุกขไปได้และมองว่าหินยานเป็นยานพาหนะขนาดเล็ก (小乗 shoujou) ดังนั้น เพื่อไม่ให้เป็นการเปรียบเทียบในระยะหลังจึงใช้คำว่า “上座部仏教” (jousabu bukkyou) เรียกฝ่ายหินยานแทน

ในขณะที่อากัปกิริยาที่พุทธศาสนิกชนไปทำบุญดักบาตรแด่พระภิกษุสงฆ์นั้น ในภาษาญี่ปุ่นไม่มีคำตายตัวอย่างภาษาไทย อาจสืบเนื่องมาจากที่ประเทศญี่ปุ่นเองไม่มีประเพณีการดักบาตรแด่พระภิกษุสงฆ์เฉกเช่นประเทศไทยอย่างที่กล่าวมา แต่หากเราจะอธิบายอากัปกิริยาในการดักบาตรให้คนญี่ปุ่นฟังแล้วล่ะก็ อาจจะใช้คำว่า “托鉢僧にお供え物を差し上げる。” (takuhatsu sou ni ononaemono wo sashiageru) แปลตรงตัวว่า “ถวายอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ที่มาบิณฑบาต” ซึ่งอาจจะฟังดูยาวไปสักหน่อย เราก็อาจจะละคำว่า 托鉢僧に (takuhatsu sou ni) ไว้ในฐานที่เข้าใจได้เพราะถวายอาหารให้แก่พระภิกษุสงฆ์อยู่แล้ว お供え物 (ononaemono) แปลว่า “อาหารที่ถวายแด่พระ” ส่วน差し上げる (sashiageru) แปลว่า “ให้ ถวาย เป็นกริยาที่ผู้น้อยใช้กับผู้ใหญ่”

ฉบับนี้ได้รู้คำศัพท์เกี่ยวกับพุทธศาสนาไปหลายคำ ก็ขอให้ท่านผู้อ่านใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่นได้อย่างถูกต้อง ผู้เขียนเองขอตัวไปทำบุญ “徳を積む” (toku wo tsumu) ก่อนละกัน